

Makedonček Ilja.

Ej naša deca, ta ti je junaška!“ je nadaljeval moj najnovejši znanec — tujec z Balkana, od tam, koder sedaj tako vre, kjer se koljejo, borijo, morijo in požigajo.

Lice mu je bilo nagubano in razorano, dasi ni bil star človek. Očesa je bil bistrega in izrazitega, a dolgi brki so mu segali do vratu. Na glavi mu je čepel in zakrival dolge temne kodre potlačen fes. Zarjaveli šajak, suktno iz ovčje kože, je imel odpet, da so se mu videle široke, na kolenu tesno se prilagajoče hlače, prevezane na pregibih z rdečim trakom; prepasan pa je bil s širokim volnenim pasom, v katerem je imel shranjeno denarnico in druge take malenkosti. Sploh je bil siromašne vnanjosti. Seveda dolga pot!

Na kolodvoru sem našel tega človeka; zdel se mi je izstradan in od bolesi utrujen.

Pripovedoval je, kako so letos obhajali tam doli veliko noč, in nadalje je govoril o junakih, borečih se z ljutimi Turki in s sirovimi, napoldivjimi Arnavti.

Na velo lice mu je kanila solza, skrivoma jo je obrisal, potem pa presekala svoj govor:

„Moj brat je lastnik hana (gostilne) v Stipljem Selu ob Strumici. Že dolgo let je tam kmetoval, a kar je Bog dal, da je zrastle na polju, to je šlo v nenasitno bisago Turčinov in Arnavtov. Gospodine, ti veš, da se naveliča človek delati za druge, in obrisali smo zaprašeno orožje ter šli v boj proti trinogom.“

„Na visoki zanemarjeni cesti je stal bratov han — Bog ve, če je še — “ pritem je zopet vzdihnil, nasul si v pipico tobaka, prižgal in parkrat potegnil — „tam ob skalnatem prepadu smo čakali Albancev; vsi smo šli. Doma smo pustili le bratovo ženo z dojenčkom in dvanajstletnim sinkom Iljo, ki še ni bil dovolj močan, da bi nosil težko okovano risanico. Doma je moralo revše ostati, da je varovalo kuretnino pred jastrebi.

„Dasi smo že v dolini izpazili četo, hitečo proti našemu selu, vendar je ta nakrat izginila, in zastonj smo jih čakali ure in ure.“

„Tako oprezujoči smo zaslišali grozen pok; vse nas je spreletela vročina, vsem se je zdelo kaj je, a nihče si ni upal tega razodeti drugemu.

„Joj, joj!“ je začel tarnati brat, „Moj dom, moja žena.“ — Dà, — smo si mislili — takole bode. Arnavti so nas s svojimi sokoljimi očmi izpazili ter si izbrali skoro nepristopni prelaz. Pobrli so imetje, pomorili ljudi, a potem zažgali hišo, v kateri je bila tudi majhna skrinjica dinamita, ki jo je potem pognal v zrak.

„Brzo smo hiteli; mogoče se nam posreči zajeti roparje.“ Če jih je pa več in če so močnejši, smo si mislili, naj nas pa pomoré. Bog mi pomozí!

želeli smo si smrti; kaj hočeš tudi drugega, če ti vzemó vse imetje, če ti pomoré deco in zažgó še domovje. Kaj drugega še preostane, nego da tudi ti umrješ. Saj nas bode Gospod Bog na onem svetu zato dvojno poplačal.

Brzo smo hiteli, ali kako smo se začudili, zagledavši hišo popolnoma nepoškodovano. Ko smo prišli bližje, smo videli, da se je nekaj le moralo razleteti, kajti skale so imele vse drugačno lice kakor preje.

„Jok in obupen klic od skal nas je zbudil in krenili smo tje, od koder smo čuli glas.“

„Vsevečni, najdobrotljivejši Bog, pomagaj mi; kaj počne tam moja žena, zakaj joka in vije roke?“ jekne brat.

Tiho sopenje smo začuli, a onstran klančka — o groza! — razmesarjena arnavtska trupla. Nihče se ni več ganil; vse je spalo večno spanje.

A tam na tratici je ležal v materinem naročju mali Ilja. Iz rane na desnem kolenu mu je lila kri in njegov obraz je vedno bolj bledel, oči pa so mu bile že motne, in videlo se je, da ne bode preživel dneva.

Komaj smo dospeli na lice mesta, je planil njegov atej na tla vprašajoč, kaj se je zgodilo, in poljubljal je sinka.

„Atej, ali si tudi ti hud name, kakor je mama?“ vpraša otrok boječe, prestrašeno.

„Ne, nisem hud, samo povej, kaj se je zgodilo?“

„Arnavtje so prišli od onega prelaza in drvili naravnost proti naši hiši. . . . Zakaj nisi pustil risanice, vse bi bil lahko postrelil, a tako sem šel v tvojo sobico, koder si imel spravljeno tisto skrinjico, o kateri si mi naročil, da ne smem priti do nje, ker se sicer lahko pripeti nesreča; jo vzel in stekel proti sovragom, kričeč: „Tu imate vse, a naših ni doma!“ Vrgel sem jo daleč nizdol čez skalo, da je skrinjica priletela prav prednje.“

Tu se je ustavil, kajti obraz mu je bil bolj in bolj mrtvaški; dali smo mu požirek vina, kajti obšla ga je silna slabost; dasi je imel sedaj rano skrbno obvezano, vendar je steklo malečku obilo krvi in rana ga je skelela in žgala. Črez nekaj časa pa je nadaljeval:

„Takrat je pa poveljnik nameril puško name in izprožil. Padel sem na tla. . . . Joj, mama, še boli, kako peče! . . . Takrat se je potreslo pod menoj, zabliskalo se je in zdelo se mi je kakor, bi bilo strašno zagrmelo, in frčalo je kamenje v zrak, pa Arnavta nisem videl nobenega več.“

Vsi smo se čudili njegovemu činu, pritrujuoč mu: „Ilja, velik junak si.“

Tu se je deček lahno nasmehnil, češ: „Zakaj junak?“

„Glej, Ilja!“ In v naročje je vzel oče sinka in ga nesel k skali, za katero so poginili Arnavtje. „Za nas vse si opravil. Pregnal si sovražnike.“

Groza je spreletela Iljo, zaprl je očesci in si zaželel k mamici. Oče ga je odnesel.

Vedno bolj so pojemale njegove moči. Ko smo odšli v kočó in ga položili na postelj, so mu oči docela osteklenele in njegova mama mu je prinesla križec ter prižgala svečico.

Kakor iz omotice se je enkrat prebudil ter zaklical:

„Ali sem res junak?“

„Da, junak si, velik junak si!“ smo mu pritrdili.

„Pa ne bode Bog razžaljen, ker sem pomoril toliko ljudi? Pa saj nisem vedel, da bode tako hudo.“

Zopet je umolknil. Njegove oči so dobile čuden sijaj; usta so bila odprta. Poleg njega je jokala njegova mati. Drugi pa smo poklekli okrog postelje in začeli: Gospodine, pomiluj nas, gospodine, pomiluj nas!

Ko je malček začul molitev, je tudi med njegovimi ustnicami trepetala molitev: „Gospodine, pomiluj nas.“ Potem se je pa dvignil, privil se mami, poljubil jo na čelo in šepetnil:

„Mamica, ne huduj se nad menoj! Poglej, rešil sem tebe, da te niso umorili, in dom bi bili inače zažgali. Jaz pa grem, mamica; ali vidiš, me že čakajo!“

Izdihnil je.

Pri teh besedah je zastokal tudi Makedonec, in kakor bi se bil vzbudil iz sanj, je globoko vzdihnil, potem pa vstal, kajti zdelo se mu je, da vlak že čaka. Ni se motil.

Marsikaj bi ga bil še rad vprašal, a bilo je prepozno. Zakaj pa odhajaš v tujino, Makedonec? bi bil rad zvedel, a nisem ga upal nadlegovati, ker nisem vedel, če bi ga morda ne žalil.

Poslovila sva se. Iz okna mi je zaklical še enkrat: „Ne res, naša deca je junaška? Bog s taboj, brate!“

Hlapon je odžvižgal in znanec se je odpeljal v tujino. Ni mi povedal, kam ...

F. M.

Solnčkovi povestici.

Izza gore je zelene
Zlati solnček vstal.
S cvetkami na zlatem polju
Ljubko je kramljaj.

Pravil jim povest je lepo
O nekdanjih dneh:
Cvetkam zlatim se na licih
Zibal je nasmeh.

In ko o nekdanjih dnevih
Je povest končal,
Pa jim o prihodnjih dnevih
Milo je kramljaj.

In tako je solnček tožno
Zgodbico pričel:
Prišli bodo dnevi, slednji
Cvet bo ovenel.

Takrat cvetkam več na licih
Ni igral nasmeh:
Solze rosne zablestele
So se jim v očeh ...

Zvonimir.

